

До спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04
у Дніпропетровському державному
університеті внутрішніх справ

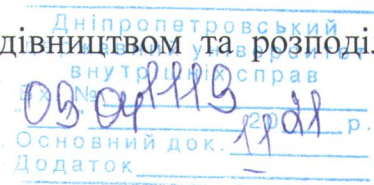
ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Житного Олександра Олександровича на дисертацію Войтовича Івана
Івановича на тему «Кримінологічні засади протидії корупції у сфері воєнної
безпеки», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-
виконавче право

Відгук підготовлений на основі вивчення тексту дисертації, автореферату
та опублікованих за темою дисертації праць здобувача.

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена тим, що корупція як системне явище залишається однією з найбільш складних та досі невирішених проблем для України, що становить загрозу національній безпеці, державності, політичного, соціального та економічного розвитку, утвердження і забезпечення конституційних принципів демократії та верховенства права. Слід констатувати, що корупція охопила всі сфери суспільного життя. У сфері оборони та воєнної безпеки вона завдає найбільш нищівного удару, оскільки знижує ефективність військової організації та боєздатність армії, вимиває необхідні для війська ресурси або завищує їх ринкову вартість, негативно впливає на морально-психологічний стан військовослужбовців, заплямовує репутацію Міністерства оборони та Збройних Сил України. В мирний час корупційні прояви є чинником уповільнення розвитку держави загалом та її військової сфери, зокрема, в той час як в умовах збройного конфлікту або воєнного стану вони можуть слугувати загрозою існування держави в цілому.

Системність проявів корупції у сфері воєнної безпеки нашої держави вказує на існування характерних та водночас довготривалих детермінантів, які її зумовлюють. Серед напрямів діяльності військових інституцій України найбільш уразливими залишаються питання, пов'язані з використанням коштів оборонного бюджету, державними закупівлями, будівництвом та розподілом

житла; отриманням військової освіти, управлінням та контролем за виконанням воєнних програм і планів; призовом на військову службу; кадровою політикою воєнного відомства.

Актуальність теми рецензованої дисертації підтверджується і її *зв'язком з науковими планами та темами*. Робота відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленого розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015; Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2015–2020 рр.; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Виходячи з вищевикладеного, обрана тема дисертаційного дослідження Войтовича І.І. на тему «Кримінологічні засади протидії корупції у сфері воєнної безпеки» має вагомим науково-прикладним значенням для вдосконалення кримінологічної науки та правозастосовної практики, є своєчасною і перспективною для подальших розробок.

Слід також відмітити, що дисертант досить чітко сформулював об'єкт та предмет дослідження, а також його мету та завдання. Заявлена мета роботи вимагала проведення комплексного дослідження з урахуванням сучасної політики щодо забезпечення безпеки держави та протидії корупції, стану розвитку кримінологічного вчення, законодавства, здійснення компаративного дослідження вітчизняного й зарубіжного кримінального законодавства, практики його застосування з метою вироблення на підставі такого аналізу

конкретних науково-обґрунтованих пропозицій щодо можливості удосконалення запобіжної діяльності у цій сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків (рекомендацій), сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Винесені на захист положення, висновки і рекомендації обґрунтовані використанням адекватною методологічною базою. Методологія дослідження, обрана дисертантом, є традиційною для наук кримінально-правового циклу. При проведенні наукової розвідки використовувалися філософські методи, зокрема, діалектичний, що дав змогу розкрити об'єктивні закономірності розвитку кримінологічної практики щодо протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки, охарактеризувати спосіб еволюції кримінологічних засад здійснення вказаної діяльності, спрогнозувати зміни її правового регулювання на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства та розбудови правової держави в Україні (підрозділи 1.3., 2.1-2.2., 3.1-3.4).

В ході здійснення наукового пошуку використано ряд загальнонаукових методів пізнання, а саме: історичний, що забезпечив з'ясування стану наукової розробки проблем протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки, а також еволюції кримінологічного аналізу вказаного виду злочинності (підрозділи 1.1., 1.3.); аналіз, за допомогою якого було визначено характерні ознаки корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки, визначено її кількісні та якісні показники; синтез, який дозволив розкрити зміст досліджуваних категорій, а також сформулювати проміжні та загальні висновки щодо стану злочинності у сфері воєнної безпеки та механізму протидії їй (підрозділи 1.3., 2.1-2.2., 4.1.); дедуктивний та індуктивний методи дозволили зробити умовиводи про детермінанти корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки, загальносоціальні заходи протидії вказаному явищу, осіб, які вчиняють корупційні злочини у сфері воєнної безпеки (підрозділи 2.3., 3.1.-3.4., 4.2.); з допомогою структурного методу було з'ясовано елементи внутрішньої будови механізму протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки, а також визначено структуру корупційної злочинності в згаданій сфері (підрозділ 2.2.,

4.1.); системний метод дозволив дослідити різні фактори корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки, а також заходи протидії корупційним проявам в зазначеній сфері у їх взаємозв'язку (підрозділи 3.1.-3.4, 4.2.).

При здійсненні дослідження було використано й низку спеціально-наукових методів пізнання, а саме: формально-правовий, пізнавальні можливості якого дали змогу розкрити зміст нормативно-правових приписів, що визначають правові засади протидії корупції у сфері воєнної безпеки в Україні; формально-догматичний, за допомогою якого сформульовано визначення понять, що досліджувалися (підрозділи 1.3., 2.3., 4.1.); компаративістський, який дав змогу встановити загальні риси та відмінності у національному та міжнародному правовому регулюванні антикорупційної діяльності (на універсальному та на регіональному рівнях), а також в окремих зарубіжних країнах (підрозділи 2.1., 3.1-3.2); соціологічний метод, що забезпечив отримання необхідних статистичних даних з проблематики дослідження, а також з'ясувати суспільну думку та думку працівників правоохоронних органів щодо проблемних питань протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки (підрозділи 2.1., 2.2.); правового моделювання, що дав змогу підготувати пропозиції для удосконалення національного законодавства з питань протидії корупції у сфері воєнної безпеки (підрозділ 3.4., 4.2.).

Слід відмітити належну теоретичну базу рецензованого дослідження (496 джерел). В основу висновків та рекомендацій за матеріалами дисертації покладено узагальнені результати проведених анкетувань працівників правоохоронних органів України, дані з Єдиного державного реєстру судових рішень, звіти Державної судової адміністрації України про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності та вид покарання, статистичні дані про склад засуджених за корупційні прояви загалом та корупційні злочини у сфері воєнної безпеки, зокрема; міжнародні договори ратифіковані парламентом України та чинні нормативно-правові акти, що торкаються питань протидії корупції у сфері воєнної безпеки; звіти міжнародних та національних громадських організацій щодо запобігання та протидії корупційним проявам в Україні.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором.

Про ступінь обґрунтованості та достовірності положень і висновків винесених на захист свідчить також їх апробація. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в 26 публікаціях, з них: 1 одноосібна монографія, 16 статей в наукових фахових виданнях України, 4 статті у виданнях іноземних держав, а також 5 праць, що додатково відображають наукові результати дисертації..

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших досліджень, в якому комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень правової науки на системному рівні аналізу та узагальнення виявлено, описано і пояснено теорію кримінологічних засад протидії корупції у сфері воєнної безпеки України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем.

У результаті дослідження видається, що дисертанту вдалося, хоча і з різним ступенем обґрунтування, сформулювати низку наукових положень та висновків, які є новими, або ж характеризуються додатковим обґрунтуванням існуючих в кримінології положень. Такими, на мою думку є:

вперше:

- запропоновано під злочинністю у сфері військової безпеки розуміти об'єктивно небезпечну поведінку певної частини членів суспільства, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди стану захищеності національних інтересів, державного суверенітету, її територіальної цілісності, недоторканості конституційного ладу та інших національних інтересів України;
- сформульовано авторське визначення поняття «корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки» як об'єктивно небезпечної поведінки службових і посадових осіб воєнної сфери, а також працівників підприємств,

установ та організацій оборонного відомства, які не є службовими особами, пов'язаної із одержанням ними неправомірної вигоди для себе, інших фізичних або юридичних осіб або зі зловживанням повноваженнями, а також підкуп таких осіб з боку громадян чи представників бізнес-спільноти, яка порушує стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу та інших національних інтересів України;

– обґрунтовано, що державна антикорупційна політики у сфері воєнної безпеки має ґрунтуватися на комплексному підході та спрямована на:

- а) формування патріотичного, добросовісного кадрового апарату;
- б) реальне, а не формальне запровадження зарубіжного досвіду протидії корупції;
- в) впровадження у військовий менеджмент інноваційних методів управління;
- г) усунення бюрократизму у справі протидії корупції, що дозволить покращити стан протидії корупційній злочинності.

– встановлено відмінні риси, що притаманні корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки, як окремому виду злочинності, а саме:

- а) об'єктивний, історично обумовлений характер;
- б) поширеність лише у сфері воєнної безпеки, що обумовлює її підвищену суспільну небезпечність;
- в) особливий механізм вчинення;
- г) специфічні суб'єкти;
- д) висока латентність;

– обґрунтовано систему ознак (демографічних, соціально-рольових, психологічних), що дозволяють в повній мірі розкрити властивості особи, яка вчиняє злочини у сфері воєнної безпеки;

– доведено, що причинний комплекс корупційних злочинів у сфері воєнної безпеки слід розглядати як систему взаємопов'язаних криміногенних явищ і процесів об'єктивного та суб'єктивного характеру, що в поєднанні з іншими факторами прямо й опосередковано детермінують злочинність у сфері військової безпеки та оборони;

– аргументовано підхід до внутрішньої будови механізму протидії корупції у сфері воєнної безпеки, що включає такі елементи:

- 1) цілі і завдання протидії корупції;
- 2) об'єкти протидії корупції;
- 3) суб'єкти протидії корупції;
- 4) методи протидії корупції;

- обґрунтовано найбільш перспективні напрями протидії корупції у сфері воєнної безпеки: а) утвердження політичної волі та спрямування зусиль усіх державних і недержавних інституцій на запобігання та протидію корупції; б) розроблення та прийняття в Україні за позитивним прикладом зарубіжних країн державних програм з формування антикримінальної культури та антикорупційної свідомості населення; в) підвищення рівня професійної компетентності військовослужбовців; г) неупереджений моніторинг способу життя як один із факторів запобігання корупційним правопорушенням у системі військової служби; д) широка просвітницька антикорупційна діяльність; е) підвищення ефективності військової служби, зокрема, проведення атестації; є) підвищення рівня соціальної захищеності військовослужбовців.

Наведені вище аргументи дають підстави для висновку, що ступінь обґрунтованості і достовірності положень та висновків, винесених на захист Войтовичем І.І. є належним.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура дисертації в цілому є логічною. У розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки» автор дослідив стан наукової розробленості проблем протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки, методологію дослідження корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки, корупційну злочинність у сфері воєнної безпеки як об'єкт кримінологічного аналізу.

У розділі 2 «Розділ 2 Стан корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки» досліджено стан корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки у загальносвітовому вимірі, кількісні та якісні показники корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки в Україні, здійснив характеристику осіб, які вчиняють корупційні злочини у сфері воєнної безпеки в Україні.

У розділі 3 «Детермінація корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки в Україні» автор дослідив соціально-економічні фактори корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки, політичні фактори корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки, культурно-психологічні фактори

корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки, правові та організаційно-управлінські фактори корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки.

У розділі 4 Розділ 4 Протидія корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки в Україні автор дослідив механізм протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки та сформулював загальносоціальні заходи протидії корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки.

У висновках викладено найважливіші наукові та практичні результати, які містять формулювання розв'язаної наукової проблеми розробки кримінологічних засад протидії корупції у сфері воєнної безпеки.

Видається, що дотримання дисертантом послідовності етапів наукового пошуку забезпечило належний науковий рівень дослідження та досягнення мети, заявленої в роботі, а отже і цільності і завершеності роботи в цілому.

Автореферат дисертації належним чином відбиває основний зміст дисертаційної роботи й відповідає встановленим вимогам. Зміст автореферату та основні положення дисертації – ідентичні.

Таким чином, аналіз змісту самої дисертації, а також наукових праць дисертанта, опублікованих за темою дисертації, використаних літературних джерел, методології та методики творчого осмислення отриманої інформації, ступеня обґрунтованості результатів дослідження свідчать про те, що докторська дисертація Войтовича І.І. є завершеною монографічною науково-дослідною роботою, яка виконана автором особисто.

Як опонент, який відповідає за об'єктивність та якість підготовленого відгуку та аргументовану оцінку проведеного дослідження маю висловити і судження критичного характеру щодо авторського концепту бачення вирішення проблеми, втіленого в положення, висновках та рекомендацій в роботі, які видаються або недостатньо аргументованими, або ж викликають дискусію.

1.У розділі 3 «Детермінація корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки в Україні» розкрито причини корупції у сфері воєнної безпеки, однак поза увагою дисертанта залишилися умови, що сприяють вчиненню

корупційних правопорушень. Між тим, детермінанти злочинності включають - причини, умови, кореляти, зв'язок станів, функціональну залежність. Видається, що малодослідженими залишилися першопричини виникнення корупції у сфері воєнної безпеки за радянської доби – вони полягають у пануванні адміністративно-командної моделі планової економіки, що передбачала: виключно державну форму власності на засоби виробництва, монопольне становище партійної номенклатури в системі управління матеріальними ресурсами, а також нелегальний і несправедливий механізм розподілу дифіцитарних товарів по блату і за незаконну винагороду серед «своїх» – військовослужбовці та члени їх сімей рідко відчували дефіцит, були забезпеченими дуже часто на рівні із партійною номенклатурою.

2. Потребує додаткової аргументації твердження про те, що державна антикорупційна політики у сфері воєнної безпеки має ґрунтуватися на комплексному підході та спрямована на: а) формування патріотичного, добросовісного кадрового апарату; **б) реальне, а не формальне запровадження зарубіжного досвіду протидії корупції;** в) впровадження у військовий менеджмент інноваційних методів управління; г) усунення бюрократизму у справі протидії корупції, що дозволить покращити стан протидії корупційній злочинності.

Про досвід яких країн йде мова? Всіх одразу? І що мається на увазі під реальним запровадженням, а не формальним?

3. Відносно недавно в м. Київ В.М. Трепаком захищено докторську дисертацію щодо протидії корупції в Україні. У своїй роботі вчений до найбільш уражених корупцією сфер суспільного життя, що негативно позначається на стані законності і правопорядку в державі в цілому, відніс політичну корупцію, корупцію в правоохоронній і судовій системі, корупцію в освіті, корупцію в приватному секторі.

Враховуючи той факт, що в дисертації Войтовича І.І. це питання не розкрито, під час захисту варто озвучити свою позицію щодо не віднесення

сфери воєнної безпеки до пріоритетів антикорупційної діяльності держави і громадянського суспільства зараз і в найближчій перспективі.

4. Аналіз назви (предмету дослідження) та змісту дисертації дозволяє зробити висновок про відсутність певної кореляції між ними. У назві роботи йде мова про протидію корупції у сфері воєнної безпеки, однак у самому змісті роботи ми не знаходимо єдності термінології – запобігання, протидія, боротьба, профілактика. Отже, здобувачу під час прилюдного захисту слід уточнити власну позицію щодо співвідношення термінів «запобігання» та «протидія».

5. Автором у дисертації розвинуто положення про індивідуальну протидію корупційним проявам у сфері воєнної безпеки, під якою пропонується розуміти комплекс різнорідних заходів, що ґрунтуються на кримінологічних знаннях про специфічні антисуспільні риси військовослужбовців, які вчиняють злочини, індивідуальному кримінологічному прогнозуванні їх виникнення та розвитку і спрямовані на виявлення й припинення, упередження, вчасну діагностику та нейтралізацію, обмеження можливостей кримінальної протиправної діяльності. Вивчення дисертації не дає відповідь на питання щодо дієвості таких індивідуальних заходів.

Вказані рекомендації, сподіваємося, стануть предметом подальших наукових розвідок здобувача. Незважаючи на це, дисертація «Кримінологічні засади протидії корупції у сфері воєнної безпеки» написана на достатньому науковому рівні, з широким використанням загальної та спеціальної літератури, та має наукову теоретичну і практичну значимість.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Ознайомлення з дисертацією та її авторефератом надає підстави для загального висновку, що Войтовичем Іваном Івановичем проведене самостійне і творче, завершене кримінологічне наукове дослідження. Воно містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, які розв'язують важливу науково-прикладну проблему удосконалення теорії і практики протидії корупції у сфері воєнної безпеки. Дисертаційна робота Войтовича Івана Івановича на тему «Кримінологічні засади протидії корупції у сфері воєнної безпеки», є

завершеним монографічним дослідженням, виконаним на актуальну тему та на належному рівні, і таким, що відповідає вимогам Положення про порядок присудження наукових ступенів від 24 липня 2013 р. № 567, що пред'являються до докторських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету Харківського
національного університету ім. В.Н. Каразіна

 О.О. Житний

«Підпис О. О. Житного засвідчую»

Начальник Служби управління персоналом
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

 С. М. Куліш